

allerfleste af dem, der have faaet disse Husmandsbrug, have i Virkeligheden ikke ejet det Beløb, som Lovforslaget krævede. Naar det alligevel har været dem muligt at opnaa det, har det i Reglen i større eller mindre Grad været ved andres Hjælp. Det har været en Lykke for os, i alt Fald i Randers Amt, at ogsaa de, som ikke skulle nyde godt af Loven, have haft Øje for, hvad denne Lov har haft at betyde, og en trofast og hæderlig Landarbejder have Gaardmændene ofte været villige til at være behjælpelige med at skaffe de fornødne Midler. Landarbejderne skulle selv tilskyde $\frac{1}{10}$ af Laanesummen i Husmandsbruget, ellers kunne de jo ikke komme i Besiddelse deraf, og de, der overlade dem disse Penge, kunne jo ikke faa nogen som helst Sikkerhed derfor, men man har her et Vidnesbyrd om det gensidige Tilidsforhold, der er mellem dem, der have udlaant Pengene, og dem, der have modtaget dem, og jeg er overbevist om, at de paagældende kun i meget faa Tilfælde skulle komme til at angre, hvad de have gjort.

Der er altsaa, synes jeg, en Grund til at være noget forsigtig med at sætte Laaneværdien meget højt, idet dette vil gøre det vanskeligere for den almindelige jordløse Landarbejder at komme i Besiddelse af en Huslod. Ganske vist kan man sige, at fordi man sætter den op til 6,000 Kr. f. Eks., er der jo ikke noget i Vejen for, at der kan oprettes Husmandsbrug til 4,000 Kr., men vi maa jo huske paa, hvor faa Husmandslodder det i det hele taget er, der kunne oprettes. Man kan jo ikke vente at faa en saadan Sum til Raadighed, at det kan blive overmaade mange, og man kan da forstaa, at hvis de, der virkelig ere saaledes stillede, at det er muligt for dem at hjælpe sig selv, i væsentlig Grad skulle tage disse Beløb, bliver det kun meget faa Husmandsbrug, der blive oprettede af den almindelige ubemidlede Landarbejder.

Men det forekommer mig ogsaa, der er en anden Ting, der kunde være Grund til at tage i Betragtning. Naar der kræves et selvstændigt Husmandsbrug, saa er det jo dog saadant, at det er ikke et bestemt Jordareal, der kræves — for at kunne drive et selvstændigt Husmandsbrug. Det er ikke 5 eller 6 eller 10 Tønder Land, det kan man slet ikke sige, det afhænger fuldstændig af den Mands Dygtighed, som har Husmandsbruget i Hænde, og med den Fremgang i Retning af at dyrke Jorden, der har funden Sted, maa vi være klare

over, at et stadigt mindre Areal virkelig vil kunne være tilstrækkeligt til derpaa at drive et selvstændigt Husmandsbrug. Med de 4,000 Kr., hvormed et Husmandsbrug kan oprettes, er der ovre i Randers Amt oprettet mange Husmandsbrug, hvor vedkommende ikke arbejder for andre; de have haft fuldstændig nok i at arbejde paa deres egen Bedrift. Mange af dem arbejder meget lidt for andre. For øvrigt vil jeg sige, at jeg ser ikke, der er nogen stor Fare ved, at en Husmand maaske af og til hjælper en Gaardmand. Naar de ere gode Naboer, kan det være gensidig til stor Fordel. Det kan være til Fordel for Gaardmanden, hvis han kan faa Husmanden paa en Tid, hvor han virkelig trænger til hans Arbejdskraft, og det kan jo være til Gavn for Husmanden, at han maaske kan faa Gaardmandens Befordring i Høstdagene, hvor han skal have Kornet hjem, eller naar han skal have saaet, eller de kunne paa anden Maade gensidig være hinanden til stor Tjeneste og Fordel, og jeg tror i saa Henseende, at hvor der er et godt Forhold, er det ikke mindst Husmanden, der faar Fordelen af et saadant Samarbejde, hvor de gensidig hjælpe hinanden; det er ret naturligt, at det bliver ham, der vil have den største Fordel deraf.

Naar man overhovedet paa en Lod paa 4,000 Kr. kan oprette et selvstændigt Husmandsbrug, vilde det være langt lettere paa en Lod til 5,000 Kr., og med Husmandsstændens stigende Dygtighed vil jo stadig et mindre Areal være nok til en Mands fulde Arbejde. Vi ere jo langt fra naaede den Grænse, hvorefter Dyrkingen af Jorden giver det største Udbytte. Jeg tør just ikke gøre de Ord til mine, der i Sommer ere blevne sagte af en af vore alldygtigste smaa Jordbrugere, de Ord nemlig: At der er ingen Grænse for, hvad Jorden kan yde. Men selv om vi have enkelte udmærkede Husmandsbrug, er der dog langt frem, inden vi naa Maalet. Vi naa vel aldrig Maalet, men der kan jo sikkert indvindes betydelig mere, end der indvindes i Øjeblikket. Et Vidnesbyrd om, at der inden for Husmandsstænden er en Trang til at udvide sine Kundskaber og dygtiggøre sig, synes det mig at være, at medens vi før 1902 kun anvendte 2,000 Kr. til korte Kursus for Husmænd, og disse bleve aldrig fuldt benyttede, har det i den korte Tid, efter at vi vedtoge Loven af 1902, hvorved der bevilgedes 15,000 Kr. til de korte Kursus, vist sig, at den Sum ikke er tilstrækkelig, i alt Fald i Jylland staar man og mangler ikke saa faa Penge.